СТУПЕНІ ПАРАЎНАННЯ ПРЫМЕТНІКАЎ

Прыметнік мае тры ступені параўнання:
• звычайная (gradus positīvus);
• вышэйшая (gradus comparatīvus);
• найвышэйшая (gradus superlatīvus).
У звычайная ступені прыметнікі прыводзяцца ў слоўніку.

GRADUS COMPARATIVUS

Утвараецца ад асновы звычайнай ступені. У *nom. sg.* дабаўляецца **-ior** (*m*, *f*), **-ius** (*n*), у *gen. sg.* **-iōr-is**. Аснова вышэйшай ступені супадае з формай *nom. sg. m*, *f*:

Nom. sg.	**Аснова звычайнай ступені**	+	**-ior (*m*, *f*), -ius (*n*)**
Gen. sg.			**-iōr-is (*m*, *f*, *n*)**

Positīvus	Comparatīvus		
	Nom. sg.		*Gen. sg.*
	m, *f*	*n*	*m*, *f*, *n*
long-us, a, um *доўгі*	long-**ior** *больш доўгі, даўжэйшы*	long-**ius**	long-**iōr-is**
brev-is, e *кароткі*	brev-**ior** *больш кароткі, карацейшы*	brev-**ius**	brev-**iōr-is**
felix, felīc-is *шчаслівы*	felic-**ior** *больш шчаслівы, шчаслівейшы*	felic-**ius**	felic-**iōr-is**
sapiens, ent-is *мудры*	sapient-**ior** *больш мудры, мудрэйшы*	sapient-**ius**	sapient-**iōr-is**

Вышэйшая ступень скланяецца па 3-м зычным скланенні.

Узор скланення

Склон	Singulāris		Plurālis	
	m, *f*	*n*	*m*, *f*	*n*
Nom.	long-ior	long-ius	long-iōr-**es**	long-iōr-**a**
Gen.	long-iōr-**is**		long-iōr-**um**	
Dat.	long-iōr-**i**		long-ior-**ĭbus**	
Acc.	long-iōr-**em**	long-ius	long-iōr-**es**	long-iōr-**a**
Abl.	long-iōr-**e**		long-ior-**ĭbus**	

GRADUS SUPERLATIVUS

1. У большасці прыметнікаў утвараецца ад асновы звычайнай ступені з дапамогай суфікса -**issĭm**- і канчаткаў -**us**, -**a**, -**um**:

Аснова звычайнай ступені	+	**-issĭm-**	+	**-us, -a, -um**

Positīvus	Superlatīvus		
	m	*f*	*n*
long-us, a, um *доўгі*	long-**issĭm-us** *самы доўгі, найдаўжэйшы*	long-**issĭm-a**	long-**issĭm-um**

Positīvus	Superlatīvus		
	m	*f*	*n*
brev-is, e *кароткі*	brev-**issĭm-us** *самы кароткі, найкарацейшы*	brev-**issĭm-a**	brev-**issĭm-um**
felix, felīc-is *шчаслівы*	felic-**issĭm-us** *самы шчаслівы, найшчаслівейшы*	felic-**issĭm-a**	felic-**issĭm-um**
sapiens, ent-is *мудры*	sapient-**issĭm-us** *самы мудры, наймудрэйшы*	sapient-**issĭm-a**	sapient-**issĭm-um**

2. У прыметнікаў на **-er** утвараецца ад формы *nom. sg. m* з дапамогай суфікса -**rĭm**- і канчаткаў -**us**, -**a**, -**um**:

Nom. sg. m **+ -rĭm- + -us, -a, -um**

Positīvus	Superlatīvus		
	m	*f*	*n*
acer, cris, cre *востры*	acer-**rĭm-us** *самы востры, найвастрэйшы*	acer-**rĭm-a**	acer-**rĭm-um**
liber, ĕra, ĕrum *свабодны*	liber-**rĭm-us** *самы свабодны, найсвабаднейшы*	liber-**rĭm-a**	liber-**rĭm-um**

3. У некалькіх прыметнікаў на **-ĭlis**, **e** утвараецца ад асновы звычайнай ступені з дапамогай суфікса -**lĭm**- і канчаткаў -**us**, -**a**, -**um**:

Аснова звычайнай ступені + -lĭm- + -us, -a, -um

Positīvus	Superlatīvus		
	m	*f*	*n*
facĭl-is, e *лёгкі*	facil-**lĭm-us** *самы лёгкі, найлягчэйшы*	facil-**lĭm-a**	facil-**lĭm-um**
diffcĭl-is, e *цяжкі*	dificil-**lĭm-us** *самы цяжкі, найцяжэйшы*	difficil-**lĭm-a**	difficil-**lĭm-um**
simĭl-is, e *падобны*	simil-**lĭm-us** *самы падобны*	simil-**lĭm-a**	simil-**lĭm-um**
dissimĭl-is, e *непадобны*	dissimil-**lĭm-us** *самы непадобны*	dissimil-**lĭm-a**	dissimil-**lĭm-um**
gracĭl-is, e *вытанчаны*	gracil-**lĭm-us** *самы вытанчаны*	gracil-**lĭm-a**	gracil-**lĭm-um**
humĭl-is, e *нізкі*	humil-**lĭm-us** *самы нізкі*	humil-**lĭm-a**	humil-**lĭm-um**

Найвышэйшая ступень скланяецца 1—2-м скланенні.

Няправільныя ступені параўнання

Пяць прыметнікаў утвараюць ступені параўнання ад розных асноў:

Positīvus	Comparatīvus		Superlatīvus
	m, f	*n*	
bonus, a, um — *добры*	melior	melius	optĭmus, a, um
malus, a, um — *дрэнны*	pejor	pejus	pessĭmus, a, um
magnus, a, um — *вялікі*	major	majus	maxĭmus, a, um
parvus, a, um — *малы*	minor	minus	minĭmus, a, um
multi, ae, a — *шматлікія*	plures	plura	plurĭmi, ae, a

Ужыванне ступеняў параўнання

1. Творны склон параўнання (ablatīvus comparatiōnis) ужываецца пры вышэйшай ступені. Абазначае аб’ект, з якім параўноўваюць. Перакладаецца з дапамогай прыназоўніка *за* + він. скл. або з дапамогай слова *чым*: Arbor altior **frutĭce** est. — *Дрэва вышэй* ***за куст*** (*вышэй*, ***чым куст***).

2. Родны склон выдзяляльны (genetīvus partitīvus) ужываецца пры найвышэйшай ступені. Абазначае цэлае, з якога выдзяляецца частка. Перакладаецца з дапамогай прыназоўніка *з* + р. скл.: altissĭma **arbŏrum** — *найвышэйшае* ***з дрэваў***.

3. Вышэйшая ступень можа абазначаць дастатковую выяўленасць якасці безадносна аб’екта параўнання (comparatīvus absolūtus — *незалежная вышэйшая ступень*). Перакладаецца з дапамогай слоў *даволі*, *дастаткова*: arbor **altior** — ***даволі высокае*** *дрэва*.

4. Найвышэйшая ступень можа абазначаць высокую выяўленасць якасці безадносна аб’екта параўнання (gradus elatīvus — *незалежная найвышэйшая ступень*). Перакладаецца з дапамогай слоў *вельмі*, *надта*: arbor **altissĭma** — ***вельмі высокае*** *дрэва*.

Скланенне прыметнікаў (агляд)

Розныя ступені параўнання прыметнікаў скланяюцца па наступных скланеннях:

Ступень	Скланенне	
Звычайная	1—2-е скл.	3-е галоснае скл.
Вышэйшая	3-е зычнае скл.	
Найвышэйшая	1—2-е скл.	

Прыслоўе
(Adverbium)

Прыслоўі падзяляюцца на дзве групы: а) невытворныя (ubi — *дзе*, *калі*; ita — *так*, ut — *як*); б) вытворныя (утвораныя ад прыметнікаў, назоўнікаў, дзеясловаў).

1. Прыслоўі, вытворныя ад прыметнікаў, утвараюцца ад асновы прыметніка ў звычайнай ступені:

Скланенне	Суфікс	Прыметнік	Прыслоўе
1—2-е скл.	**-ē**	pulcher, chr-a, chr-um — *прыгожы*	pulchr-**ē** — *прыгожа*
1—2-е скл.	**-o**	rar-us, a, um — *рэдкі*	rar-**o** — *рэдка*
3-е скл.	**-ĭter**	facĭl-is, e — *лёгкі*	facil-**ĭter** — *лёгка*
3-е скл. на -ns	**-er**	sapiens, ent-is — *мудры*	sapient-**er** — *мудра*

2. У якасці прыслоўяў могуць ужывацца прыметнікі ў форме *nom./ acc. sg. n*: multus, a, um — *шматлікі* — multum — *шмат*; facĭlis, e — *лёгкі* — facĭle — *лёгка*.

3. Ад назоўнікаў, дзеясловаў і прыметнікаў прыслоўі ўтвараюцца з дапамогай суфікса -**tim** (-**im**):

pars, part-is *f* — *частка*	part-**im** — *часткова*
sepăro, separā-re 1 — *аддзяляць*	separā-**tim** — *асобна*
privāt-us, a, um — *прыватны*	privāt-**im** — *у прыватным парадку*

Ступені параўнання прыслоўяў

Прыслоўі, утвораныя ад прыметнікаў, маюць ступені параўнання.

У якасці вышэйшай ступені прыслоўя ўжываецца форма *nom./ acc. sg. n* вышэйшай ступені зыходнага прыметніка:

Прыметнік		Прыслоўе	
Positīvus	Comparatīvus	Positīvus	Comparatīvus
facĭlis, e — *лёгкі*	facilior, facilius	facĭle — *лёгка*	facilius — *лягчэй*

Найвышэйшая ступень прыслоўя ўтвараецца ад асновы найвышэйшай ступені зыходнага прыметніка з дапамогай суфікса -**e**:

Прыметнік		Прыслоўе	
Positīvus	Superlatīvus	Positīvus	Superlatīvus
facĭlis, e — *лёгкі*	facillĭmus, a, um	facĭle — *лёгка*	facillĭm**e** — *лягчэй за ўсё*